

De smidsfamilie Boone door de eeuwen heen

De Boones wortelen in Zeeuwse bodem. Velen werkten als smid en woonden in de buurt van een travalje. Het zijn de verre voorvaders van de befaamde Laurus Boone, van 1904 tot 1935 predikant in Sint Philipsland. Laten we eens meereizen door de Boone-geschiedenissen en de schroeilucht van ijzer op paardenzool opsnuiven.

De smid heeft in het volksgeloof een belangrijke rol gespeeld. Denk aan de uitdrukking: het geheim van de smid, met als betekenis: dat zeg ik lekker niet. Van ijzer ging een magische kracht uit en de eerste smeden werden in het volksgeloof voor tovenaars aangezien. Het hoefijzer is hiervan een goed voorbeeld: wie ziekte en dood buitenshuis wilde houden, kon maar het beste zo'n ijzer boven de deur hangen. Een ander geheim was dat een smid een stuk ijzer in een houtskoolvuur kon laten cementeren (gloeien) en dat tot veel harder staal maakte door het in water te dompelen zodat sissend en stomend een blauwe staalglans verscheen. Ook de handigheid waarmee smeden dit geheimzinnige metaal bewerkten, deed vermoeden dat ze tovenaars waren. Maar hoe uitzonderlijk ook, alles went, en op de duur raakte de mensheid net zo vertrouwd met de smid als met de kerk, de herberg, de barbier en de molen. De poldersmid was een vakman die ook karren en koetsen op de weg hield, hang- en sluitwerk maakte en hekwerken smeedde.

Beroepsnaam

Het valt niet mee om in de moddercreaties van het oude Zeeland de Boones te vinden. De eerste Boone leefde in een dubbel gesloten gemeenschap: op een gesloten eiland, in een gesloten kring van gezin, familie, buren en bazen. Hij werd geboren in een nederzetting, op z'n best een dorpje, deed er zijn werk, vond er zijn vrouw, kreeg er kinderen en begroef die vaak ook weer en vond op het kerkhof zijn graf.

Zuid-Beveland in vroeger eeuwen.

Heette die mens toen al Boone? Was het een bonenlegger, een bonenboer, een bonenverkoper of een bonendorser, die kortweg Boone is genoemd? Het kan een beroepsnaam zijn, een metonymische nog wel: genoemd naar de boon, de geringe waarde van het middeleeuwse volksvoedsel. Geen naam met grootste historie. Het valt op dat vandaag de dag ongeveer evenveel naamdragers Boone in Zeeland wonen als in de rest van Nederland; een slordige zeshonderd. De stammen Boone kunnen bogen op oude en vaste wortels met brede uitlopers en hoge worteldichtheid. Sommigen onderscheiden een Walcherse stam, een Noord-Bevelandse en een Zuid-Bevelandse stam. De afzonderlijke eilandjes zijn verleden tijd, het vluchten voor het water is dat ook wel een beetje, maar de helft van alle Boones leeft nog steeds op de bodem die hun vaderen op de zee veroverden. Ze bleven gehecht aan hun huisje, hun erfje, hun schuurtje, aan hun dorpje en aan hun vaderen; aan hun Zeeland. Ze wisselden door huwelijk en werk wél van dorpje, maar zaten muurvast aan hun eiland, dat toen nog niet vast zat aan Walcheren, niet aan Brabant, niet aan Noord-Beveland, niet aan Tholen, niet aan Schouwen en niet getunneld was aan Zeeuws Vlaanderen.

Adriaan uit Kloetinge

De oudst aanwijsbare wortels liggen in de polders rond Goes, een marktplaats met alle omliggende dorpen in een straal van tien tot vijftien kilometer, zodat de bewoners op één dag heen en terug konden sjouwen. Boone na Boone zag daar het levenslicht, was er kind, bracht zijn leven door op het veld, streed zijn waterstrijd en was bij zijn sterven net zo arm als bij zijn geboorte. Rijen Boones, die in de vergetelheid zijn verdwenen. Het enige wat even aan hun aanwezigheid herinnerde, was iemand die zei: 'Dien Bôône, dat was mien vaoder.' En verder blijft alles duister.

Plots springt een schemerlicht aan, dat ons de heerlijkheid Cloutinge ontdekt. Eén groot moeras, dat steeds moest worden opgehoogd met *kloeten* of *kluiten* om rondzwervende herders op vliedbergen te beschermen tegen het water. Een oud kolonistendorpje en door muitende Spanjaarden in de 80-jarige oorlog tweemaal platgebrand, maar nu gepromoveerd tot woonwijk van het uitdijende Goes. Een lichtstraal priemt door die schemerwereld van rond 1700 naar de pionier Adriaan Boone, die als eerste Boone naar voren stapt, geflankeerd door zijn Cornelia en hun zonen Adriaan en Johannes. Met z'n vieren leefden ze daar hun leven met weer en wind, licht en donker, dag en nacht, behelpen en Kloetinger armoe.

Het oude Kloetinge is nu een woonwijk van Goes.

Johannes uit Nieuwdorp

Johannes (Janis) Boone trouwde in 1749 met Catharina, de mooie dochter van Logier de Vos, en vertrok met haar naar Nieuwdorp, een pioniersdorp aan het kilometers brede Sloe, dat Beveland van Walcheren scheidde. Nieuwdorp is nu geen nieuw dorp meer en was dat in Johannes' tijd ook al niet meer, want het was in 1642 ontstaan na de drooglegging van de West-Kraaijert Polder.

Nieuwdorp, waar de Boones zo'n 100 jaar smid waren

Polderarbeiders vonden tien kilometer lopen naar 's Heer Arendskerke te ver en noemden hun rijtje huisjes *Het nieuwe Dorp van 's Heere Arendskerke*, al snel afgekort tot *Nieuwdorp* en in de volksmond *Het nieuwe durrep*. Het bleef heel lang een geïsoleerd stukje wereld met zo'n twintig huisjes, een herberg, een wagenmakerij en een hoefsmederij, die best eens van Johannes Boone kan zijn geweest. Het heeft zich nooit tot zelfstandige gemeente ontwikkeld; zelfs de gereserveerde kavel voor de hervormde kerk bleef leeg en de mensen waren voor alles aangewezen op 's Heerenhoek. In 1749 kwamen Johannes en Kaatje Boone er wonen en hun zoon Logier werd in de kerstnacht van 1754 in 's Heerenhoek gedoopt. Hun nageslacht bleef er wonen en in 1865 vroeg de weduwe van Johannes Boone een vakvolwassen smidsknecht.

Terstond een ongehuwde **Smidsknecht** benodigd die goed Paarden kan beslaan, bij de Weduwe JOHs. BOONE, te Nieuwedorp.

Advertentie van 23 december 1865.

Logier in Middelburg

Logier trouwde in 1774 met Willemijntie Janz. op 't Hoff, een meisje uit 's Heer Arendskerke, en het nieuwe stelletje ging wonen in het machtige Middelburg, aan de overkant van het Sloe. Dit lijkt op het binnentreden in een sprookjeswereld, maar zo was het niet, want juist daar werden grote tegenstellingen tussen Oranjeklanten en Patriotten uitgevochten. Een Staatse bakker had op zijn winkelruit gekalkt:

*Wie Oranje niet wil minnen,
Steek ik zoo den oven binnen.*

Het was er keihard oorlog. De Patriotten hadden in 1795 stadhouder Willem V naar Engeland verdreven en in het land de Bataafsche Republiek uitgeroepen. En dat naar voorbeeld en met militaire steun van Frankrijk, waarvan ze een vazalstaat waren geworden. Het Franse bezettingsleger kostte de Republiek tientallen miljoenen guldens en voor die hoofdprijs stortte de economie totaal in. Napoleon vond tóch dat de patriotten nog onvoldoende luisterden naar de richtlijnen van Parijs en benoemde daarom zijn broer Lodewijk Napoleon Bonaparte in 1806 tot vorst van Nederland. Al deze narigheid bij elkaar zorgde ook in het Middelburg van Logier Boone voor een nieuwe periode van verval. De bevolking liep er terug, al was het met ruim 20.000 zielen nog wel de achtste stad van Nederland. In 1809 volgde een invasie van de Engelsen, die Middelburg bezetten en Zuid-Beveland onder de voet liepen. Tijdens die veldtocht stierven zoveel soldaten aan de beruchte Zeeuwse koorts, dat ze als 'stervende leger' inderhaast moesten terugtrekken en de oorlog simpelweg implodeerde. Het zijn allemaal dingen die Logier en zijn kinderen in Middelburg hebben meegemaakt: malaise op vele levensterreinen. En ook kerkelijk waren de gloriejaren voorgoed voorbij, want de dominees Smijtegelt, Fruytier, Immens, De Frein en Tuinman waren al veertig, vijftig jaar in een beter Vaderland. Logier Johannissen Boone stond te boek als smid en smidsbaas en hiermee is de eerste smid Boone gelokaliseerd: Laurus' overgrootvader. Zijn vrouw staat genoteerd als 'lantman', wat 'landvrouw' moet zijn. Logier verkocht aan Philippus Verhage een huis, een smederij en een weiland voor 650 pond Vlaams, dus alles wijst erop dat ze een redelijk tot goed bestaan hebben gehad, hoewel hij beperkt was door regels van het gilde. Ze kregen er drie kinderen: Johannes (1786), Jannetje (1791) en Catharina (1793). Johannes liet de stad achter zich en vertrok naar het platte land, naar 's Heer-Arendskerke, naar een smidswereld waar muziek in zat.

Smidsbaas Logier Boone was in Middelburg gebonden aan de regels van het gilde.

Johannes Boone

Johannes Boone trouwde in 1811 met Elisabeth Minnaard en koos 's Heer-Arendskerke tot woonplaats en zo remigreerde de familie weer naar Zuid-Beveland. 's Heer-Arendskerke was 's zomers een slapend dorpje, maar in voor- en najaar soms vol onrust als buien de lucht verduisterden en stormen uit het noordwesten op de dijken beukten en het schuim ver in het land spatte. Het lag strategisch voor de verbindingen tussen Beveland en Walcheren, want alle vervoer ging nog per veerboot; landverkeer zou pas belangrijk worden nadat in 1871 de Sloedam klaar was. Johannes Boone moest voor bezoek aan Middelburg inschepen in de haven aan het eind van de Dorpsstraat en dan maar wachten hoelang de oversteek zou duren. Het leed van de Franse bezetting drukte nog zwaar op de bevolking en velen moesten tevreden zijn met het biologisch minimum:

een dak, een bed en een brood. Een bad kwam pas later. Ze werkten hard voor een schraal beetje kost. Het gezin was geen warm nest, de kindersterfte was groot en samen oud worden kwam sporadisch voor. Vooral arbeiders waren de dupe en misschien wel daarom was ook Johannes hoefsmid geworden en zijn drie zoons ook: Logier (1813), Pieter (1815) en Marinus (1825).

's Heer-Arendskerke, Dorpsstraat met smederij, wellicht van Johannes Boone

Smederij Boone

Smid of smidsknecht was beter was dan veldarbeider, want die werden beschouwd als een soort horigen die vooral zweetten en zuchtten, ploegden en maaiden, in schoven bonden en dorsten en alles netjes in zakken wegzetten.

De poldersmid was een veelzijdig vakman, die niet alleen ijzers maakte en paardenhoeven besloeg, maar ook karren en koetsen op de weg hield, hang- en sluitwerk maakte en hekwerken smeedde. Zijn smidse was een plaats van fantasie en improvisatie, waardoor tussen hamer en aambeeld de meest uiteenlopende creaties ontstonden. Ook molenbouwers, radenmakers en klompenmakers hadden geavanceerdere spulletjes nodig. Vader Logier had die veelzijdigheid in Middelburg niet kunnen uitleven, want in steden gold een strakke en strenge taakverdeling volgens de regels van het gilde.

Smederij in Oud-Sabbinge (niet van Boone)

Hoefsmid op het platteland was een beroep waar muziek in zat. Het Zeeuwse paard was er een begrip. Paarden werden ingezet als trekkracht en werkkraft voor landbouw en vervoer. Een groot deel van Zeelands economie draaide om het paard. Een smid had soms wel 180 paarden in onderhoud, die met hun vier benen om de zoveel weken nieuwe ijzers vroegen. De smid was dus een gerespecteerd man en de betere smeden werkten zelfs als ongediplomeerd veearts omdat ze zich in anatomie hadden verdiept.

Bij Johannes en Betje Boone was dertig, veertig jaar alles afgestemd op zakelijk en persoonlijk overleven. Ze werkten in taaie volharding aan hun hoefsmederij - beter en ander werk was er niet. Ze kregen twaalf kinderen en verloren er zes. Dat was veel, maar nog weinig vergeleken bij zoon Piet en zijn vrouw, die achttien kinderen kregen en veertien keer achter een kinderkistje naar de begraafplaats liepen.

Smid Marinus

Zoon Marinus had beginjaren vijftig het oog geslagen op een meisje uit Wolphaartsdijk en dat betekende verhuizen, wat ook zakelijk een uitkomst was omdat hij vader en broer Piet niet meer in de weg liep als smid en aankomend veearts. De familie zwaaide hem uit toen hij de Slotstraat uitliep op weg naar een nieuwe toekomst met zijn lieve Geertruid.

Oud-Sabbinge

Oud-Sabbinge was eeuwen het voornaamste eilanddorp, met zelfs een fraai kasteel van de heren van Sabbinge, dat alle rampen overleefde en ook nu nog te pronk staat. Het is een prachtig voorbeeld van een ringdorp en slechts door de één kilometerlange Oudelandsdijk van Wolphaartsdijk gescheiden. Het bezat de moederkerk van het eiland, die in 1572 werd verwoest door honderd watergeuzen, die zo wilden voorkomen dat de Spanjaarden het eiland als uitvalsbasis

De kerk van Oud Sabbinge is in 1572 grotendeels verwoest en in 1806 afgebroken. De fundamenten werden in 1970 een meter hoog opgemetseld.

voor Goes zouden gebruiken. De mensen werden gemolesteerd en verjaagd, zodat het dorp slonk tot gehucht en haar status als middelpunt van het eiland voorgoed verloor. Het werd al gauw het klompendorp genoemd; een verwijzing naar de armoe. Toch bleef het enigszins zelfvoorzienend door kleine winkeltjes en dito bedrijfjes, door een wagenmaker en door broodbakker Gerard Bevelander, die er in 1853 stellingmolen De Haas liet bouwen.

Zo zagen de wereldjes van Wolphaartsdijk en Oud-Sabbinge eruit waar de 30-jarige smid Marinus Boone op 10 mei 1854 terechtkwam. Hij huurde een huisje in de Oosterlandpolder en trouwde op 29 maart 1855 met Geertruid Maas, 17-jarige dochter van de 'landman' Laurus Maas en de 'landbouwster' Neeltje Zweedijk.

30 juli 1863 Goessche Courant.

Gezinnetje Boone

Marinus en Geertruid woonden zestien jaar in Wolphaartsdijk en de naaste omgeving ervan: grofweg zes jaar in de kern Wolphaartsdijk (toen nog Oostkerke), acht jaar in Oud-Sabbinge, één jaar weer in Oostkerke en één jaar in een buurtschap daarbuiten. Met binnen die kernen de nodige verhuizingen: pa scharrelde maar wat en

3 november 1865 Goessche Courant

greep alles aan waarvan hij dacht beter te worden. Het college van B&W gaf hem in 1864 toestemming 'om eene bergplaats van bouw- en smidsgereedschap op het oude kerkhof op den dorpe Oud Sabbinge in te rigten.' In ruil hiervoor moest hij op eigen kosten aan de westkant van de begraafplaats een ijzeren hek plaatsen en dat ook onderhouden. Hun huwelijk werd gezegend met veertien kinderen, van wie er zeven jong stierven. Tien Boontjes zagen

Wolphaartsdijk met links een wagenmaker.

er tot 1870 het levenslicht. Het vierde kind was *Laurus*, de latere predikant, die op 1 november 1860 ter wereld kwam, en wel in Oud-Sabbinge. Hij heette naar opa Maas.

Dorpsleven

Ook bij de Boones zien we kinderen, kinderen en kindersterfte. Wie het land doorreisde met de trekschuit, wie per koets Wolphaartsdijk bezocht, zag dat het overal wemelde van de kinderen. De geboortecijfers van Zeeland behoorden tot de hoogste van Nederland en ook Geertruid Boone kreeg om de paar jaar een kind. Ook het sterftcijfer lag er boven het landelijk gemiddelde; meer dan 30 procent van kinderen onder de tien jaar redde het niet. Vooral in de zomer stuwden diarreeziekten, tuberculose en pokken de sterftcijfers van de kleintjes omhoog. Mensen aten aardappels, roggebrood, gortepap, erwten en bonen, maar zelden of nooit boter, kaas, vlees en groenten, met als gevolg een chronisch vitaminetekort. Moeders vonden borstvoeding schadelijk en baby's dronken daarom vooral verdunde koemelk of gore waterpap. Wolphaartsdijk was, net als heel Nederland, een wereld vol viezigheid, een soort ontwikkelingsland in ongunstige vorm. Mensen leegden er wc-tonnen in dezelfde sloten als waaruit vrouwen hun huishoudwater haalden, waarin de boeren hun melkbussen spoelden en automatisch buiktyfus verspreidden.

Arme mensen zagen de dokter bijna nooit, en áls die er eens was gebruikte hij vingerhoedskruid tegen oedeem, opium tegen pijn en diarree en wilgenbast tegen koorts. Boone was gelukkig eigen baas, want veel boeren eisten dat de arbeidersvrouwen in het hoogseizoen hele dagen meewerkten, gratis, en liefst van 5 uur 's morgens tot in de avond. Hun baby's en peuters werden overgelaten aan oudere

kinderen en oppasmoeders, en maar weinigen overleefden dat. De begrafenis van een kind was dus heel gewoon en ook Marinus en Geertuid liepen keer op keer achter een kistje aan. Ook Laurus heeft die ellenden bewust meegemaakt, want hij was zeven jaar toen hij bij de graven stond van Geertuid en Sara. Maar kon hij zijn verhaal wel kwijt. En wie sloeg een arm om hem heen?

De hervormde Nicolauskerk van Wolphaartsdijk

Zoon Laurus Boone was bepaald geen student, maar schoolgaan was vrijblijvend. Hierbij kwam dat Oud Sabbinge geen eigen school had en hij dus naar Wolphaartsdijk zou moeten lopen. Maar de afstand was geen hoofdzaak, want als je geen zin had, ging je niet. Hij schreef: 'Altijd bleef ik uit school en liep dan de hele dag zonder eten. Ik ging 's morgens weg en kwam dan 's avonds pas thuis. Ik kreeg wel slaag, maar dat hielp niet.' Laurus kon bij de smidse rondhangen en er 's avonds 'wegkruupertje' spelen tot het donker werd. Hij kon zich amuseren bij de travalje, de houten constructie vóór de smidse, waar het gezellig was en oudjes herinneringen ophaalden. Die stalletjes waren nodig omdat smidskracht tekortschoot om zware paarden uit de hand te beslaan. Ze stonden buiten omdat het vuur, de schemering van de smidse, het harde geluid van staal op ijzer, en rondspattende vonken het paard zenuwachtig maakten. Buurtkinderen kwamen aanstormen als ze hoeven van een bokkig paard over de keien hoorden schrapen als de smid probeerde het dier achteruit de travalje in te loodsen. Dat gevecht was vaak zó spannend, dat ze de school vergaten; vooral Laurus had daar last van. Kinderen genoten als een paard keihard terugsloeg, dan was er spektakel alom, want een paard was dan ineens heel dichtbij, heel groot en ook heel sterk. Maar de smid won altijd, ook al stond hij soms doodsangsten uit vanwege de zich onbekommerd achter het paard opstellende jeugd. Eindelijk, met een klopje op de hals, wat vriendelijke woorden en een suikerklontje, schoof het paardenlijf achteruit de travalje in. De smid vergrendelde de voorkant, tilde een paardenbeen op, schoof het op een dwarsbalkje en zette het vast met touw of ketting. Zo kon hij de hoef bekappen en beslaan zonder het risico te lopen een trap te krijgen of te worden bedolven onder het paardengewicht. Beslaan gebeurde vaak bij regenachtig weer omdat paarden dan het land niet op konden, vandaar ook het pannendakje boven de travalje. Een handige en snelle smid had meerdere ijzers in het vuur en zag kans om aan twee paarden tegelijk te werken. En de beste hoefsmiden brachten het tot veearts.

Plattelandsveearts

Ook Marinus Boones passie was om zich zo breed mogelijk in te zetten voor dieren. Zijn voorkeur ging uit naar veearts, plattelandsveearts, en hij ontwikkelde zich tot ongediplomeerd paardendokter. Net als broer Piet en neef Johannes in 's-Heer Arenskerke, Van der Maas in Kortgene, Kramer in Middelburg, Van der Wal in Kapelle en Hubrecht de Smidt in Kruiningen.

Van diergeneeskunde was nog nauwelijks sprake en boeren gebruikten vaak paardenmiddelen, al dan niet uit de natuur, soms vergezeld van bezweringsformules. Dierenartsen waren nauwelijks voorhanden of onbetaalbaar, en overleg met vakgenoten was er niet. Een paard met griep, een paard met maagzweren, een paard met schimmelinfecties, met diarree en buikkrimp, wat deed je eraan? Wel was belangrijk dat de veearts de eigenaar liet meedenken, want voor een goede diagnose waren de geschiedenis en het gedrag van de zieke dieren cruciaal. Hamvraag was altijd: gaan we verder met het dier of gaan we het slachten?

Boones gepassioneerdeheid werd steeds moeilijker te combineren met de smederij. Hij loste dat probleem tijdelijk op door in de zomer van 1863 een tweede knecht te vragen en in 1865 nóg een, maar in april 1868 hakte hij de knoop door en zette hij zijn zaakje te koop 'door verandering van betrekking'. Op donderdag 28 mei werd alles openbaar verkocht in het *Koffiehuis De prins van Oranje* te Goes.

De Boones bleven nog twee jaar in Wolphaartsdijk: een jaar in Oostkerke, waar Geertruid en Sara stierven, en een jaar in de Oosterlandpolder, waar de tweede Sara het levenslicht zag.

UIT DE HAND TE KOOP:
door verandering van betrekking,
een goed beklante
HOEFSMEDERIJ,
te Wolphaartsdijk, te bevragen bij den eigenaar
M. BOONE.
Desverkiezende kan een gedeelte der koop-
som als eerste hypotheek op het pand geves-
tigd blijven.

11 april 1868 Goessche Courant

OPENBARE VERKOOPING door den Notaris RIS-
SEEUW, op Donderdag 28 Mei 1868, des voormiddags
10 ure, te ~~Goes~~, in het Koffiehuis DE PRINS VAN ORANJE.
1. Van eene **HOEFSMEDERIJ**, bestaande in
WOONHUIS, SCHUUR en ERVE, te Wolphaars-
dijk, op den Dorpe Oud-Sabbinge, sectie G 136 en
137, Groot 1330 Ellen; — en
2. Van een **WOONHUIS, SCHUUR en ERVE**
aldaar, G 122 en 123, groot 535.
Beide aankomende MARINUS BOONE.
Informatiën te bekomen bij gemelden Notaris RIS-
SEEUW.

12 mei 1868 Middelburgsche Courant

Verhuizing

Vader Boone verhuisde in het voorjaar van 1870 naar 's-Gravenpolder om daar als veearts aan de slag te gaan; natuurlijk in mei, de maand waarin de huurcontracten afliepen. In sociaal opzicht stelde het weinig voor, maar het waren drukke dagen, want verhuizen deed je ook toen niet elke dag. Landarbeiders wisselden om de paar jaar van boer, want het was de enige manier van overleven als er weinig werk was. Tegenwoordig is verhuizen een stressvolle bezigheid, maar vroeger had het weinig om het lijf en voor chaos hoefden ze niet te vrezen. Adreswijzigingen waren er niet, meterstanden niet, verzekeringen niet, abonnementen niet, kranten, tijdschriften en vakbladen niet, en afsluiten hoefden ze ook niets. Het was een geweldig leven. Alleen afscheid nemen bij ds. H.H. Middel en uitschrijven op het gemeentehuis. Ze laadden hun beetje huisraad op een kar of wagen, trokken de deur achter zich dicht en daar gingen ze; één of twee keer rijden en de boel was over. Uitgezwaaid door burens en vrienden, bedolven onder goede wensen, maar met achterlating van vijf lieve kinderen en achtervolgd door onverwerkte rouwprocessen. Nagestaard door mensen die zich afvroegen hoe het nu met hun zieke dieren moest, reden ze naar 's-Gravenpolder, zo'n zestien kilometer zuidwaarts; een tochtje door 's Heer Hendrikskinderen en 's Heer Abtskerke. Met Johannes en Laurus beurtelings op de bok en pa strategisch achter hen, terwijl akkertjes en weijtjes langzaam voorbijgleden.

's-Gravenpolder

Na drie uurtjes doemde de kerk van 's-Gravenpolder op: een toren, een schip met twee zijbeuken en daarachter het koor. De eeuwenoude kerk, waar Jacob Renier al 35 jaar dominee was. En misschien zagen ze de haring op de kerktoeren ook wel, die herinnerde aan de middeleeuwse visserij toen het plaatsje nog aan de Schelde lag. Ze woonden in het centrum en

ontdekten dat het dorp groter en mooier was dan Oud-Sabbinge en ook nog wel dan Wolphaartsdijk. Vader ging er werken aan de gezondheid van de dieren, vooral de paarden, die met dezelfde problemen worstelden als die in Wolphaartsdijk. Hij had in de krant laten berichten dat hij zich 'met der woon te 's-Gravenpolder heeft gevestigd, tot het uitoefenen van het vak van veearts.'

30 aug. 1870, Nieuwe Goessche Courant. Vertrek als veearts of ongediplomeerd paardendokter naar 's-Gravenpolder.

Christelijke school

Laurus bezocht in 's-Gravenpolder de christelijke school, maar meestal leek het meer een gevecht om het schoolbestaan en een worsteling tegen schooluitval dan op wat het eigenlijk moest zijn: een simpele basisopleiding. Soms was er geen onderwijzer en dan weer was een meester onbevoegd. En natuurlijk moesten de kinderen meewerken op het land. Veel arbeiderskinderen, christelijk of niet, werkten mee om het schamele inkomen van de ouders aan te vullen. In de loop van

De openbare school in 's-Gravenpolder

maart waren al veel kinderen op de velden rond 's-Gravenpolder te vinden: vader maakte het gat en het kind legde de aardappel erin. Alles wat handen had, moest werken, de hele zomer door, in het graan of in de bonen en andere gewassen. Dat duurde sowieso tot half oktober de aardappels eruit waren. Daarna moesten de kinderen nog een week verloren en vergeten aardappels 'nazoeken' en pas dan konden ze weer aan school denken. Uitgeput, gewend aan vrijheid en buitenleven, het stilzitten, luisteren en leren totaal verleerd, konden ze hun schoolbankjes weer opzoeken. U begrijpt hoe het dan met hun kennis en ambitie stond. Na een paar jaar was Laurus uitgestudeerd en kreeg hij weer met paarden te maken.

Huurkoetsier

Laurus zou zonder werk maar over straat zwerven, met alle risico's van dien. Arbeid adelde, ook al was men jong. Mocht hij zomaar gaan werken? Ja, dat mocht. Laurus noteerde: 'Toen ik van school kwam, ben ik huurkoetsier geworden bij Hubrecht Vroonland in 's-Gravenpolder.' Hij startte als huurkoetsier, een baantje dat hem op het lijf geschreven was, want hij was met paarden opgegroeid en hoorde thuis elke dag over wel en wee van die dieren verhalen. Hij moest goed oefenen om duidelijke en eenduidige signalen over te brengen: het aansturen vanaf de bok. En natuurlijk waren ook het op- en aftuigen van het paard een wezenlijk onderdeel van zijn werk.

Je zou het een beetje kunnen vergelijken met taxichauffeur in de oertijd. Huurkoetsier was een gewilde bezigheid, want je hoefde sowieso niet naar het land. Er zat ook toekomst in, want de markt trok aan omdat Walcheren en Beveland sinds enkele jaren door de nog slikkerige Sloedam geen aparte eilanden meer waren. Koetsiers deden hun best het hun damreizigers zo geriefelijk mogelijk te maken, maar gevaar van ergens in

de modder te blijven steken was er altijd nog wel. Ze reden in vier uur naar Middelburg, wachtten daar drie uur en vertrokken dan weer naar het thuisdorp.

Stallen onderscheidden zich door te rijden met 'flinke paarden en nette rijtuigen en een nette bediening.' Een ander adverteerde met 'harddravende paarden en rijtuigen tot vervoer van passagiers en bagage ingerigt.' En weer een ander ging prat op 'een prompte en civiele bediening.' Voor begrafenissen werd een rijtuig met de naam Barouchet sterk aanbevolen dat plaats bood aan vier personen.

Lauw reed niet voor een verharende smid, maar voor logementhouder Hubrecht Vroonland, die een herberg had in een woning op de hoek van de huidige 's-Gravenstraat en Schoolstraat. Het was geen café met hoge balken en een bovenzaal, maar simpel en sober, laag en klein. Reizigers konden er in- en uitstappen, goederen laden en lossen, terwijl de paarden dronken en een halfuur op adem kwamen.

Pal voor de deur stopte op dinsdagen 's morgens en 's middags de 'wagendienst' tussen Ovezande en Goes. Allemaal reizigers die wachtten op vertrek en nog even de herberg inliepen om iets te drinken; die vroegen om koffie, thee, een stoof of waswater. Of om een glaasje brandewijn, jenever, likeur of bier. Vrolijke mensen die plezier hadden in het roken van hun pijpen en het drinken van hun bittertje en pas haast kregen als paardenhoeven en wagenwielen een rijtuig aankondigden.

Hubrecht Vroonland kende het koetsierswerk van binnenuit. Hij reed eens met een paard door de polder toen het plotseling fel begon te weerlichten waardoor het dier op hol sloeg en met rijtuig en al in een sloot belandde en aan de gevolgen ervan stierf.

Je ziet het voor je ogen gebeuren: het isolement van vele generaties Boone werd door Laurus met zijn buurtrondjes aan flarden gereden. De eeuwenoude cultuur van de Boones glipte nu in enkele jaren tussen de vingers weg. Een jong mannetje vervoerde vreemde mensen die hem onderweg verhalen vertelden die alleen een huurkoetsiertje mocht horen. Altijd spannend en bijna altijd over vroeger.

Laurus Boone werkte als huurkoetsiertje. Links de herberg van zijn baas Hubrecht Vroonland. Voor de deur stopte de wagendienst, het was een soort bushalte.

Opnieuw Wolphaartsdijk

Een advertentie, diepzinnig geformuleerd, verklapt dat Marinus Boone was gevraagd om terug te keren naar zijn oude Wolphaartsdijk. 'De ondergeteekende, aangemoedigd door de vele blijken van belangstelling, hem door onderscheidene ingezetenen der gemeente Wolphaartsdijk betoond, waarvoor hij zijnen dank betuigt, is voornemens zich in die gemeente als Veearts te vestigen.' En zo keerde hij eind april 1875 naar Wolphaartsdijk terug met zijn zwangere vrouw en zijn kroost.

16 februari 1875. Marinus Boone gaat terug naar Wolphaartsdijk.

's-Gravenpolder was voor Laurus een wereldje vol levenslessen geworden. Hij had er leren schrijven op een school die meestal gesloten was en de naam school eigenlijk niet eens mocht dragen. Hij had er ook leren werken, terwijl de tijd, de steenwegen en de stofwegen rustig voorbijgleden. Hij had in galop met allerlei reizigers door de dreven gereden, over de klei en de klinkers gehobbeld met de zon of de regen in het gezicht en de wind in de eindeloze rijen bomen. Hij reed nu langs de vliedberg van 's heer Abtskerke naar Wolphaartsdijk, waar hij alles nog wel een beetje kende. Die gemeente telde toen vijf bakkerijen, twee hoefsmederijen, zeven kleermakerijen, twee korenmolens, één kuiperij, één rietdekkerij, vier schoenmakerijen, vijf timmerplaatsen, twee wagenmakerijen, één slagerij en één ververij. En nu dus een veearts erbij.

Marien Boone begint als veearts.

Smidsleerling

Broer Johannes begon zijn werkzame leventje als kleermaker, maar Laurus wilde de smidsgeheimen ontdekken die generatieslang van vader op zoon waren overgedragen. Bij Pieter van der Bilt nog wel, een breed georiënteerd vakman bij wie de mensen voor alles terechtkonden, een meester die in zijn loopbaan al duizenden ijzers had gemaakt. Het accent valt hier op leerling. Vaak begonnen jongens er veel te vroeg mee, want het was zwaar werk waarbij het nogal op de rug aankwam, wat bar slecht was

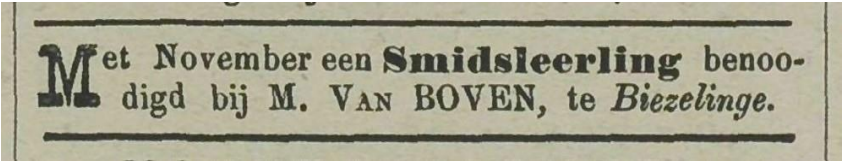

8 januari 1876. Laurus wordt smid bij Piet van der Bilt.

voor een onvolgroeid lichaam. Hij moest leren dat geen hoef hetzelfde is en dat een hoefsmid een soort voetendokter is, die met uiterste precisie werkt.

De meeste smidsknechts kregen een jaarcontract en verdienden zo'n 140 tot 150 gulden per jaar, maar het is de vraag of hij dat erg serieus nam, want hij vond zich 'zeer stout' en dat allemaal tot verdriet van zijn ouders. Hij hield zich liever bezig met grappen en verhalen die in die jaren populair waren, bijvoorbeeld van een vreemde man die een smederij binnenliep, terwijl de smid een gloeiend hoefijzer onderhanden had. De smid vermoedde dat de bezoeker op vakgeheimen uit was en hield hem daarom het gloeiende ijzer dreigend onder de neus, maar de man zei kalm: 'Ik ben helemaal niet bang voordat ding, als je me een kwartje geeft dan lik ik eraan.' De smid wilde dat wel eens meemaken en gaf de uitdager alvast een kwartje. Die likte eraan, bedankte de smid voor de royale gift en liep naar de herberg om op diens gezondheid te drinken.

Pa Marien verhuurde zijn Laurus aan de Biezelingersmid Marinus van Boven. En dus ging Laurus het huis uit, de kerk uit, de bekrompenheid uit, het isolement en de intimiteit uit, met één stap zijn nieuwe wereld in waarin hij alles zelf ging bepalen.

Met November een **Smidsleerling** benoo-
digd bij M. VAN BOVEN, te *Biezelinghe*.

26 sept. 1877. Laurus Boone wordt smid bij Marien van Boven in Biezelinghe.

Kapelle-Biezelinghe

Laurus' vrije leventje begon in de zomer van 1877 toen hij als leerling hoefsmid in huis kwam bij Marien van Boven en Betje Lepoeter en hun driejarig dochttertje Adriana. Hij had er een baan met kost en inwoning. De smidsesfeer was vertrouwd, de schroeilucht van ijzer op paardenzool vormde zo'n beetje de huislucht, en de gloed van het smidsvuur gaf letterlijk en figuurlijk een warm gevoel. Een dorpsmid hield zich in de winter bezig met het repareren van boerenwagens, ploegen, gereedschappen, potten, pannen, sloten en alles wat op ijzer leek. Hij smeedde wagenwielen, hekwerken en kleine en grote poorten. Hij zaagde, sleep, hamerde, vijlde, sjouwde en zweette.

's Zomers hielden vooral de paarden hem bezig. Hij startte de dag met het aanmaken van het kolenvuur, dirigeerde een wachtend paard de travalje in en begon met het loswrikken van een hoefijzer. Hij bekapte de draagrand zodanig, dat die de bodem overal raakte. Hij greep met een tang de inmiddels roodgloeiende ijzers uit het vuur en ging die 'zetten'. Dat betekende dat hij die op het aambeeld met goed gemikte en krachtige hamerslagen in de vorm van de draagrand bracht. Ook sloeg hij er nagelgaten in. Het

ijzer was inmiddels wat afgekoeld en de rode gloed verdwenen. Hij liep met het ijzer in zijn tang weer naar het paard om het te passen, met als gevolg een prikkelende schroeilucht en een stinkende rookwolk. Hij controleerde of de lichtbruin geschroeide hoef het ijzer overal raakte, liet het ijzer in het water afkoelen en bereidde zich voor op de laatste fase: het vastmaken aan de hoef. Een kwastje olie erover en het dier stond er als met gepoetste schoenen bij.

Laurus Boone woonde en werkte bij Marien van Boven in de Hoofdstraat in Biezelinge. Op de achtergrond zijn travaleje.

Laurus had nog een lange weg te gaan om dit allemaal onder de knie te krijgen, maar werd daar niet heet of koud van. Hij straalde als hij zag dat hij vaders vermanende vingertje kwijt was: hij wist niet dat het leven zo mooi kon zijn en genoot er steeds intenser van.

Pietje Rozendaal

Onverwacht verscheen het arbeidersweesje Pieterella Rozendaal als een zonnetje in Laurus' luchtige leventje. Ze was op 29 november 1859 in Schore geboren, waar de naam Rozendaal bekend en vertrouwd was.

Ze trouwden in Kapelle op 21 maart 1879. Uitnodigingen hoefden ze niet te sturen en bloemen en kleren niet te kopen: meer dan een jurkje en een werkpak hadden ze niet. Ze haalden bij burgemeester Van Koeveringe hun boterbriefje op, dronken een kop koffie en gingen 's middags weer aan het werk. Met die rijkdom vertrokken ze naar Schore. De streekkrant zweeg erover, maar de gesproken krant fluisterde: 'dat kind kom trug, dat wêêsje van Liza Rozendaal, saemen mee 'n smidsveintje.'

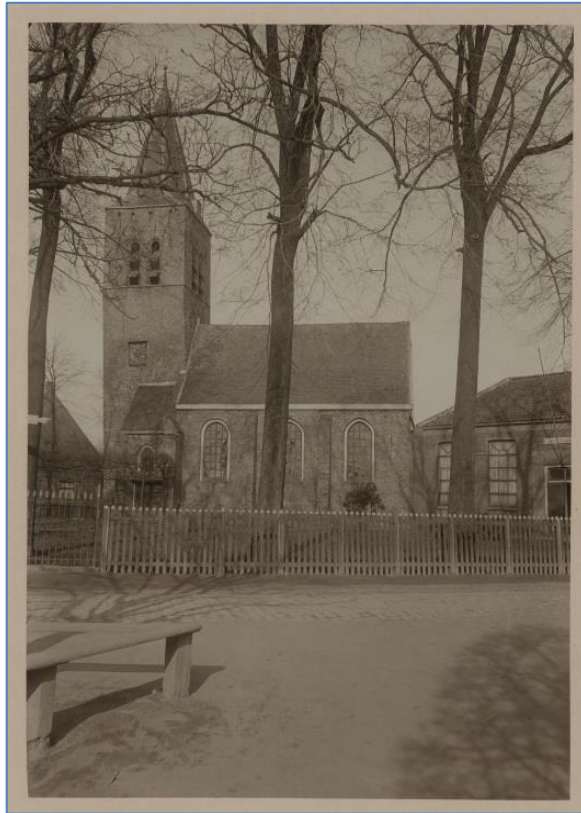
Schore

kreeg begin 1880 in al zij armoe en ellenden ook nog eens de dringende uitnodiging op de mat om zijn dienstplicht te vervullen. Hij moest op 4 mei 1880 aantreden in Vlissingen in de toen nog vrij nieuwe Willem III kazerne, die 366 soldaten kon bergen. Hij was ingedeeld bij het Derde Regiment Infanterie en stond er te boek als smid. Dienstplicht was een eerlijk systeem, want de landsverdediging was een zaak van de hele bevolking. Ook Laurus Boone moest dus bereid zijn om anderhalf jaar zijn plicht te gaan doen, maar

ongelukkiger had die oproep niet kunnen uitkomen, omdat hij zonder dienstplicht de eindjes al niet aan elkaar kon knopen en juist in het voorjaar op het land aan de slag zou kunnen. Hierbij kwam dat Pietje zwanger was van hun tweede kindje. Geen wonder dat hij schreef: 'Het scheiden van elkander viel ons zeer zwaar.'

Het is goed mogelijk dat Laurus tijdens zijn diensttijd als hoefsmid heeft gewerkt, zo stond hij in het militieregister. Het leger gebruikte paarden voor vervoer van munitie en artillerie en kazernes beschikten over een hoefsmederij en over afzonderingsstallen voor zieke paarden en voor paarden met besmettelijke ziekten. Tijdens zijn dienstperiode werd heel opmerkelijk genoteerd dat hij 'een lichaamsgebrek' had opgelopen. Mogelijk heeft hij tijdens het smidswerk een ongeluk gehad, waardoor hij ander werk moest zoeken, anders zou het niet zo nadrukkelijk zijn vastgelegd. Hij ging

barre tijden tegemoet. Zijn leven speelde zich af in de landbouwcrisis, die zijn tol eiste van 1878 tot 1890. Arbeiders en boeren beleefden de barste tijden ooit, maar zijn enige mogelijkheid was tóch proberen arbeider te worden.

De hervormde kerk van Schore, waar Laurus Boone in de zomermaanden van 1887 preekte.

Levensloop

Laurus kwam krachtig tot bekering en voelde zich algauw geroepen Gods Woord te gaan preken. Hij diende als vrije voorganger enkele vrije samenkomsten (1887-1889) en vervolgens als lerend ouderling de Ledeboeriaanse gemeenten van Borssele (1889-1890) en Krabbendijke (1890-1899). Ds. D. Janse bevestigde hem Tweede kerstdag 1899 tot predikant van Terneuzen, waar hij zo'n vier jaar zou blijven. De zustergemeente Sint-Philipsland beriep hem drie keer: in december 1901, in september 1902 en in november 1903. Het derde beroep bracht uitkomst: ds. Boone kwam naar Flipland en bleef er tot zijn sterven in 1935.

De laatste factuur

Begin 1905 gingen Laurus' zonen Eliza en Ko de smidsgeheimen ontdekken. Eliza trouwde op 2 februari 1905 in Terneuzen met de 21-jarige koopmansdochter Maria Romeinsen en verhuisde als smid naar het gehucht Kijkuit, een buurtschap bij Axel, na drie maanden gevolgd door zijn 13-jarig broertje Ko, die hem als piepjong knechtje achterna ging. Maar veel toekomst was er niet en erg lang ging het avontuur niet duren. Liza verhuisde in de zomer van 1922 naar Sint Philipsland en ging er aan de slag als smid en loodgieter en handelaar in ijzerwerk, kachels en haarden. Hij verzorgde bij vaders kerkuitbreiding in 1923 het lood-, zink-, mastiek- en ijzerwerk voor 475 gulden en stierf op 42-jarige leeftijd tijdens de afronding van de bouw. Zijn weduwe tekende de factuur voor voldaan: wed. E. Boone-Romeinsen. En hiermee was het smidswerk van deze Boone-tak voorbij.

Dominee Laurus Boone droeg het oude ambtsgewaad. Foto uit 1915 toen hij 55 jaar was.

Het Boone-ambacht was rond 1775 in Middelburg begonnen en na 148 jaar in Flupland beëindigd. Logier, Johannes, Marinus, Laurus en Eliza hadden gezamenlijk duizenden paarden beslagen en honderden karren en koetsen op de weg gehouden. Ze hadden hang- en sluitwerken gesmeed, hekwerken en afrasteringen bedacht, en tussen hamer en aambeeld de meest ingewikkelde ijzercreaties doen ontstaan. Elk product was met eigen kennis en kunde vervaardigd; geen twee werkstukken waren hetzelfde. Maar het vuur ging niet meer aan, de schroeilucht was weg, de spulletjes gingen in de uitverkoop, het licht ging uit en smederij Boone was geschiedenis.